

Наталія Станіславівна Бабова,
директор
Криворізького Жовтневого ліцею,
м. Кривий Ріг, Україна

Ольга Василівна Заячук,
практичний психолог
Криворізького Жовтневого ліцею,
м. Кривий Ріг, Україна

УДК 37.015.31

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ АКМЕОЛОГІЧНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ КРИВОРІЗЬКОГО ЖОВТНЕВОГО ЛІЦЕЮ

Изложенный материал является наработкой, которая освещает взгляды в отношении создания интегрированного акмеологического пространства и реализации психолого-педагогического обеспечения развития творческой личности.

Ключевые слова: интегрированное акмеологическое образовательное пространство, организационная модель развития, развитие творческой компетентности.

The material is a practical investigation that highlights the views concerning creation of an acmeological integrated space and realization of psycho-pedagogical support of the creative person's development.

Key words: integrated acmeological educational community, organizational development model, development of creative competence.

Життя доводить, що у складних умовах, які постійно змінюються, краще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового (інноваційних ідей, задумів, підходів, рішень). Сучасні реалії потребують активізації розвитку особистості, її творчого потенціалу. Особливої уваги набувають питання виховання в молоді творчого ставлення до життя. Саме тому, основне завдання, що стоїть перед Криворізьким Жовтневим ліцеєм – це створення цілісної скоординованої системи виявлення, розвитку, підтримки й стимулювання обдарованої молоді.

Метою нашої статті є визначення орієнтирів, висвітлення поглядів щодо створення інтегрованого акмеологічного простору та реалізація психолого-педагогічного забезпечення розвитку творчої особистості.

Оскільки розвиток особистості відбувається у процесі діяльності, що розгортається у конкретних

умовах, то можливим стало створення такого простору, що буде максимально сприяти її розвитку.

Такий простір ми називаємо інтегрованим акмеологічним освітнім закладом. Головна мета акмеології – вдосконалити особистість, допомогти їй досягти вершин фізичного, духовного, морального та професійного розвитку, а також гуманізувати цей розвиток.

У ліцеї створено необхідні умови для становлення розвитку, партнерства та взаємодії суб'єктів освіти, уявлення про успіх, високі досягнення, необхідні для розвитку особистості у соціумі.

Ліцеїсти розвиваються, як особистості, адже учителі враховують індивідуальні особливості кожного, формують у них духовні та моральні цінності, розвивають творчі здібності, уміння соціалізуватися, будувати відносини в колективі та соціумі.

Головною метою діяльності нашого закладу є створення педагогічної системи, що забезпечувала б

поглиблену підготовку здібних та обдарованих дітей, розвиток і саморозвиток особистості, конкурентоспроможної в сучасному соціумі, яка орієнтується у сучасних реаліях.

Наше основне завдання полягає у тому, щоб перевести заклад зі стану функціонування в режим розвитку, пошуку нових ідей, формування інноваційної культури вчителів, становлення учня, як головного суб'єкта навчально-виховного процесу. Необхідно розкрити в кожній дитині особистість, особливості її таланту, а найголовніше – переконати її, що вона талановита і неповторна.

Ми прагнемо створити такий ліцей, що став би другою домівкою, школою успіху, творчості та самовираження, тобто місцем, де завжди можна знайти затишок, порозуміння, теплоту відносин.

За основу розробки акмеологічного освітнього простору ми взяли доробки кандидата педагогічних наук Г. С. Сазоненко «Педагогіка успіху», доктора психологічних наук, професора І. Д. Бега «Виховання особистості», кандидата психологічних наук, доктора філософських наук С. І. Падмазіна «Особистісно орієнтована освіта».

Для практичного використання концепції акмеологічного простору достатньо відобразити рівень освітнього простору закладу та перспективи його розвитку у рис. 1.

Стратегічне бачення випускника-ліцеїста зумовило відповідну модель ліцею, де пріоритетними знаннями визначено: економічні, історичні, фізико-математичні, лінгвістичні, біолого-хімічні, що забезпечать майбутньому випускнику широкий вибір професій в ринкових умовах.

Організаційна модель розвитку та навчання ліцеїста складна, багатoproфільна, безперервна та послідовна.

Організацію навчання у закладі складають три рівні.

I-й рівень (5–7 класи) – підготовче відділення. На цьому етапі переважає пропедевтичний характер вивчення більшості навчальних дисциплін. Навчальний план дозволяє виділяти час на збільшення годин для вивчення предметів, що є основою для діючих профілів.

II-й рівень (8–9 класи) – допрофільне навчання. Це етап становлення стійкого інтересу до окремих предметів, розвитку професійних інтересів та схильностей. Форма реалізації – це поглиблене вивчення окремих предметів. Допрофільна освіта здійснюється через спецкурси, предметні гуртки, наукове товариство учнів, Малу Академію наук та предметні олімпіади. Цим забезпечується задоволення різнопланових пізнавальних потреб і запитів учнів.

III-й рівень (10–11 класи) – профільне навчання, спрямоване на:

- засвоєння тих предметів, що обумовлюють вибір майбутньої професії;
- реалізацію індивідуальних здібностей учнів, підготовку до вступу у ВНЗ;
- відкриття додаткових резервів саморозкриття особистості;
- його подальшої соціальної адаптації до умов ринкової економіки.

Профільне навчання у 10–11 класах здійснюється за основними природничо-математичним та суспільно-гуманітарним напрямками, що визначають наступні

Рис. 1. Організація освітнього простору

профілі: фізико-математичний, математичний, хіміко-біологічний, історичний, економічний. Кожний ступінь (рівень) навчання забезпечує власну вершину (акме) у розвитку ліцеїста, його визначену зрілість.

Формування в ліцеїстів глибоких та стійких інтересів до творчої діяльності є однією з основних передумов становлення та розвитку творчої особистості. Саме тому, одним з пріоритетних напрямів діяльності ліцею є підтримка та розвиток обдарованої, талановитої учнівської молоді в галузях науки, культури, мистецтв, спорту та створення сприятливих умов для реалізації потенціальних можливостей ліцеїстів.

Результатом пошуку педагогічного колективу ліцею стало створення Програми «Обдарована дитина – зірка Криворізького Жовтневого ліцею», у якій передбачено наступні напрями діяльності.

1. *Пошук здібних та обдарованих учнів* розпочинають на етапі конкурсного відбору учнів до 5-го, а потім до 8-го класів. За допомогою різних методик тестування визначають лідерські риси, оригінальність, ерудицію.

2. *Психолого-педагогічна діагностика рівня обдарованості ліцеїстів.* Перш ніж упроваджувати нову систему навчання, потрібно мати уявлення про внутрішній світ учнів. Психолог ліцею використовує різні тести, результати обробки яких допомагають здійснити рівневу диференціацію та спрогнозувати подальший розвиток особистості.

3. *Стимулювання інтелектуальної праці.* З метою стимулювання, піднесення інтелектуальної та творчої праці щорічно організують і проводять ліцейський конкурс «Яскрава особистість Криворізького Жовтневого ліцею», підсумки якого підводять на урочистому святі наприкінці навчального року, де визначаються та нагороджуються ліцеїсти, вчителі та батьки.

4. *Створення необхідної навчально-матеріальної бази.*

5. *Залучення батьківської громади до роботи з обдарованими учнями.* Організують діяльність батьківської «Академії наук», адже серед батьківської громади багато високоосвічених людей, науковців. Вони беруть участь у ліцейських інтелектуальних заходах, читають лекції, організують екскурсії до наукових установ, лабораторій, підприємств тощо. На зустрічах з ліцеїстами вони висвітлюють дискусійні питання різних наукових дисциплін, ознайомлюють учнів з основами методики наукового дослідження. Члени батьківської академії керують науковим пошуком ліцеїстів.

Поряд з батьківською академією в ліцеї працює соціально-психологічна служба, головна мета якої зумовлює основний принцип діяльності практичного психолога. Цей принцип індивідуального підходу до учнів передбачає професійні знання і науково зумовлене розуміння індивідуально-психологічних особливостей, специфічних умов, що впливають на формування тієї чи іншої риси особистості. Перш ніж упроваджувати нову систему навчання, потрібно мати уявлення про внутрішній світ учнів(їхні інтереси,

запити, рівень розумового, емоційного, вольового, духовного, морального та фізичного розвитку).

Оскільки в ліцеї навчаються учні починаючи з 5 класу, то після їх вступу до ліцею важливо контролювати період адаптації молодших підлітків до навчання у середній школі, у новому класному колективі, навчальному закладі. На цьому етапі навчання в ліцеї проводиться перший психо-діагностичний мінімум, мета якого – отримати необхідну інформацію про соціально-психологічний статус ліцеїстів для подолання труднощів адаптації.

Наступний психо-діагностичний мінімум проводиться у 7 класі. Його метою є оцінка рівня психологічної готовності ліцеїстів до профільного навчання для прогнозування професійної успішності та профілактики шкільної дезадаптації. Основний акцент роблять на діагностиці особливостей мислення (інтелектуальна готовність) та мотиваційної сфери (мотиваційна готовність).

8 клас у ліцеї – це початок навчання у класах із поглибленим вивченням окремих предметів, тобто, допрофільного навчання. Як правило, з початком допрофільного навчання змінюється соціальне оточення(новий склад класу, нові вчителі), тому важливо вивчати рівень адаптації учнів у цей період.

У 10 класі провідною стає навчально-професійна діяльність, починається профільне навчання. Ці зміни багато в чому визначають особливості адаптації ліцеїстів, а також мету діагностичного мінімуму – отримати необхідну інформацію про соціально-психологічний статус десятикласника для подолання труднощів періоду адаптації до профільного навчання.

З дітьми проводиться індивідуальна та групова корекційно-відновлювальна та розвивальна діяльність щодо корекції емоційних станів та розвитку «Я-концепції» підлітків. У своїй діяльності практичний психолог використовує різні психотехніки: метод кататимно-імагінативної та ігрової терапії, арт-техніки, методи інтерактивного навчання, ауто-тренінги та кінезіологічні вправи.

Психолого-педагогічний супровід профільного навчання дає змогу пізнати ліцеїста, його здібності, стан здоров'я, рівень знань, умінь, а також уникнути помилок у виборі майбутньої професії.

Особливої значущості для розвитку особистості має створення ситуації успіху, що генерує атмосферу приязні та взаємодопомоги, впевненості та захищеності. Використання ситуації успіху сприяє підвищенню робочого тону, збільшенню продуктивності навчальної діяльності, а також допомагає усвідомити повноцінною особистістю і, відповідно, забезпечити успіх у навчанні. Цьому сприяють заняття з учнями 9–11 класів за програмою Л. Анн «Саморозвиток особистості», що допомагає учням подолати страх, тривогу, невпевненість у власних силах та внести мотив у діяльність. Метою програми є розвиток психічного здоров'я, тобто, стану повного душевного, фізичного та соціального благополуччя, що сприяє створенню ситуації успіху.

Зміна форм діяльності, опора на творчі інтереси ліцеїстів різноманітність сфер застосування здібностей допомагають зберігати високий рівень працездатності обдарованих дітей, адже у них виробляється потреба брати нові рубежі на шляху власного зростання.

Системний психолого-педагогічний супровід особистості ліцеїста дозволяє зробити процес формування життєвих компетентностей ефективним та результативним. У ліцеї проводилися моніторингові зрізи компетентностей учнів 8–11 класів у 2009 та 2012 рр. за опитувальником «Життєва компетентність», запропонованим Українським гуманітарним ліцеєм при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. За оцінкою респондентів значно вищим став рівень сформованості таких умінь, як: готовність до свідомої життєдіяльності, здатність використовувати знання на практиці та вміння визначити власну роль у навколишньому світі. Тобто, у ліцеїстів відбувається активне формування механізму цілетворення, основними проявами якого є наявність у них певного задуму, плану життя, життєвої мети, проекту досягнення цілі. В учнів починає окреслюватися індивідуальний стиль інтелектуальної діяльності, формується ментальний досвід, спостерігається ускладнення й розширення мотиваційного поля.

Така модель самоорганізації та самоствердження ліцеїстів в умовах Криворізького Жовтневого ліцею надає їм можливість досягти максимально стійкого стану через самопідготовку, самовиховання, самовираження та самоствердження. Психологічний супровід моделі передбачає в ліцеїстів розвиток умінь та навичок, набуття соціального досвіду, ціннісного ставлення до діяльності, мотиваційної готовності, що є невід'ємними показниками майстерності та професіоналізму, які закладаються з дитинства.

Таким чином, розвиток творчої компетентності учнів Криворізького Жовтневого ліцею містить:

- кропітку індивідуальну роботу вчителів;
- участь учнів у конкурсах та олімпіадах різних рівнів;
- поглиблене та профільне вивчення предметів;
- відвідування учнями спецкурсів та додаткових занять;
- активну творчо-пошукову та науково-дослідницьку діяльність учнів в межах наукових товариств.

Вважаємо, що діяльність ліцею у цьому напрямі проводиться успішно. Про це свідчать щорічні результати участі ліцеїстів у Всеукраїнських учнівських олімпіадах та інтелектуальних конкурсах, заклад визнано лідером олімпійського руху в місті та переможцем міського фестивалю «Інтелектуали XXI століття» в номінації «Інтелектуальний майданчик».

Таким чином, акмеологічний підхід у навчально-виховному процесі дозволяє консолідувати зусилля педагогічного колективу та усіх ліцеїстів для творчої діяльності, результатами якої є висока якість навчання та якість знань. Навчальною потребою на сьогоднішній день стає створення успішного інтегрованого інноваційного акмеологічного освітнього простору, адже в ньому може гармонійно розвиватись талановитий учень. Об'єднання зусиль вчителів, учнів та їхніх батьків може подолати прірву між навчанням та життям, виховати громадян, які досягнуть вершин розвитку, професіоналізму та подальшою творчою працею зроблять успішною державу в цілому.

Використані літературні джерела

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2008. – 840 с.
2. Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика: Науково-методичний посібник/ За ред. С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька. – К.: Департамент, 2008. – 520 с.
3. Сазоненко Г. С. Педагогіка успіху (досвід становлення акмеологічної системи ліцею): наук.-метод. посібник / Г. С. Сазоненко. – М.: Гнозис, 2004. – 684 с.
4. Сазоненко Г. С., Приступа В. В. Компетентність у системі неперервної освіти: акмеологічна модель: науково-методичний посібник/ Г. С. Сазоненко В. В. Приступа. – Макарів: Софія, 2013. – 416 с.
5. Сучасні технології в освіті. – К.: Педагогічна думка. 2007. – Ч. 2: Сучасні технології виховання. – 196 с.
6. Подмазін С. І. Особистісно орієнтована освіта: сутність і зміст / С. І. Подмазін // Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянищини / С. І. Подмазін. – Запоріжжя, 2005. – Вип. 15.